

Justyna Kaiser
Uniwersytet Rzeszowski

Praca socjalna, jako forma wsparcia społecznego na przykładzie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży

Abstrakt: Praca socjalna, jest to działalność prowadzona w wielu obszarach, między innymi w placówkach wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. W artykule, jako przykład takiej placówki zostanie przedstawiona Świetlica Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Przystań” w Przemyślu.

Celem działalności placówki wsparcia dziennego jest przede wszystkim wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży, wyrównywanie zdiagnozowanych deficytów oraz oddziaływanie na środowisko młodego człowieka, w szczególności zagrożone wykluczeniem społecznym.

Słowa kluczowe: wsparcie społeczne, rodzina, placówka wsparcia dziennego.

Abstract: Social work is an activity carried out in many areas, including day support facilities for children and youth. As an example of such an institution, the article presents the day support facility of the "Przystan" Children's Friends Society in Przemyśl.

The purpose of the day support facility is primarily to support the development of children and adolescents, compensate for diagnosed deficits and influence the environment of a young person, in particular those at risk of social exclusion.

Key words: social support, family, day support facility

Wprowadzenie

Rodzina to jedno z podstawowych środowisk, w których żyje i wychowuje się młody człowiek. Pełni kluczową rolę w życiu społecznym jednostki, kształtując jej wartości na całe życie. W ramach prawidłowego rozwoju niezbędne jest zaspokajanie przez ten system podstawowych potrzeb dziecka, co w efekcie prowadzi do prawidłowego przebiegu procesu wychowawczego. Jeśli jednak rodzic neguje zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa, miłości czy uznania, dochodzi do pojawienia się dysfunkcji zarówno w obszarze samego rozwoju, jak i samej rodziny. Funkcjonowanie w zaburzonym systemie rodzinnym niesie za sobą wiele konsekwencji takich jak: negatywny wpływ na sferę emocjonalną, edukacyjną oraz osobistą.

W celu minimalizacji oraz naprawy szkodliwych skutków dorastania przez dziecko w takiej rodzinie, niezbędne są działania rządowe oraz pozarządowe. Niestety, ze względu na zależność od osób dorosłych młode jednostki nie są w stanie zadbać o siebie poprzez poszukiwanie pomocy na zewnątrz systemu rodzinnego. W tym miejscu należy jednak naświetlić problem jakim jest brak konkretnych działań, których odbiorcami byłiby najmłodsi. Jedynym miejscem, gdzie mogą oni poszukiwać jakiegokolwiek pomocy jest szkoła.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie charakterystyki działań placówek wsparcia dziennego na przykładzie Świetlicy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Przystań” w Przemyślu, a także sposobu funkcjonowania dzieci i młodzieży, która do niej uczęszcza. Przedstawiono również rodzaje udzielanego wsparcia oraz przeprowadzona została ocena zmian, które zaszły u podopiecznych.

Rola wsparcia społecznego jako podstawa pracy socjalnej z dziećmi i rodziną

Pierwsze wzmianki o użyciu terminu „wsparcie społeczne” sięgają lat 70. XX wieku i wywodzą się z badań psychologicznych. Obecnie są przedmiotem zainteresowania również innych dyscyplin takich jak: socjologia, pedagogika społeczna, praca socjalna, promocja zdrowia, psychiatria (Mirczak 2014). Samo pojęcie posiada wiele różnych interpretacji, jednym z nich jest definicja, według której wsparcie społeczne to pomoc będąca w dostępie jednostki w sytuacji trudnej, stresowej. Kirenko propaguje podobne podejście dodając element powszechnego oczekiwania pomocy w przypadku zdarzeń, w których jednostka nie ma możliwości samodzielnego zaradzenia im. Franks określa wsparcie społeczne jako swoisty system społecznych relacji i więzi, które wywierają bezpośredni lub pośredni pozytywny wpływ na jednostkę (Mirczak 2014).

Zgodnie z uogólnioną definicją wsparcie społeczne możemy określić jako dostarczanie jednostce doświadczającej trudności sytuacyjnych, emocjonalnych, informacyjnych lub rzeczowych (Kacperczyk 2006). Wsparcie społeczne nierozzerwalnie związane jest z podstawowymi potrzebami człowieka, którymi są potrzeba: bezpieczeństwa, przynależności oraz akceptacji. Kluczową rolę pełnią tu elementy takie jak przywiązanie, więzi społeczne lub integracja ze społeczeństwem. W toku indywidualnego rozwoju jednostce zapewnione zostają prawidłowe wzorce przywiązania. To właśnie związki z innymi osobami traktowane są jako podstawowy czynnik wpływający na jakość wsparcia społecznego, dodatkowo znaczącym czynnikiem wpływającym może być poczucie docenienia przez

autorytety. W związku z tym wsparcie nie jest zredukowane do sytuacji ciężkich, ale także do naturalnych związków zachodzących pomiędzy ludźmi.

Można wyróżnić dwa rodzaje wsparcia: strukturalne oraz funkcjonalne. Pierwsze opiera się na interakcjach społecznych, których warunkiem niezbędnym jest dopasowanie rodzaju oraz wielkości okazywanego wsparcia w stosunku do indywidualnych potrzeb jednostki, która tego wsparcia potrzebuje. O skuteczności świadczy osiągnięcie celów danej interakcji (zażegnanie kryzysu, przezwyciężenie trudności lub pokonanie problemu) (Włodarczyk 2017).

W przypadku, wsparcia społecznego, o treść wymiany społecznej, wyróżniamy wsparcie:

1. Emocjonalne, które polega na okazaniu troski oraz emocji działających w sposób uspokajający. Istotnym jest przekazywanie komunikatów o pozytywnym nacechowaniu, co wzmacnia poczucie akceptacji, empatii, a także bezpieczeństwa. Rodzaj ten pozwala na redukcję negatywnych emocji takich jak złość czy smutek. Jest to najbardziej powszechny oraz oczekiwany rodzaj wsparcia;
2. Informacyjne inaczej poznawcze, opiera się na wymianie informacyjnej w celu dokładniejszego zrozumienia sytuacji problemowej. Charakterystyczne dla tego rodzaju jest przekazywanie własnych doświadczeń przez jednostki będące w podobnej sytuacji życiowej, przykładem mogą być grupy wsparcia;
3. Instrumentalne opierające się na przekazywaniu konkretnych narzędzi na przykład: specyficznych sposobów rozwiązywania problemów, zdobywania nowych informacji lub dóbr;
4. Materialne inaczej rzeczowe, odnosi się do pomocy materialnej, finansowej, rzeczowej oraz wszystkich bezpośrednich działań w stosunku do osób znajdujących się w potrzebie przykładem mogą być: zakup lekarstw, pożywienia, środków niezbędnych do życia, schronienia. Wsparcie to jest równie istotne co wsparcie emocjonalne;
5. Duchowe, stosowane w przypadku sytuacji krytycznych, gdy jednostka nie dostrzega sensu życia lub jest w stanie bliskim śmierci (Wilk 2018).

Dodatkowo wyróżniamy jeszcze wsparcie integrujące (Mirczak 2014), polegające na obdarzeniu osoby poczuciem przydatności oraz przynależności.

Każdy z przedstawionych rodzajów wsparcia może nieść pomoc, w sposób jednostkowy lub łączny, w trudnej dla jednostki lub grupy sytuacji. Należy jednak odróżnić wsparcie spostrzegane, które wynika z wiedzy oraz przekonań osoby na temat możliwości jego uzyskania, a wsparcie otrzymywane, będące oceniane jako rzeczywiście otrzymane wsparcie, w odniesieniu do ilości, jakości, trafności, a także adekwatności. Pożądanym jest stworzenie oraz osiąganie jak najwyższych parametrów lokalnych sieci wsparcia w skład których wchodzi: ich gęstość, wielkość, spójność oraz dostępność, ponieważ to na nich oparte są wszelkie rezultaty pomocy. Jest to szczególnie istotne w sytuacji pozbawienia osoby zasobów opartych na wsparciu społecznym, a zwłaszcza naturalnych sieci wsparcia lub jeśli zasoby te są zminimalizowane. W tym wypadku istotniejsze znaczenie będą miały wsparcie instytucjonalne lub profesjonalne (Włodarczyk 2014).

Wsparcie społeczne przedstawione w drugim ujęciu, czyli strukturalnym, obejmuje więzi społeczne, a także kontakty, które pomagają jednostkom znajdującym się w sytuacji problemowej (Sęk, Cieśla 2011).

Na podstawie literatury źródłowej wyróżniamy kolejne źródła wsparcia społecznego, które według Tardego odnoszą się do: rodziny, przyjaciół, znajomych z pracy lub szkoły, sąsiadów, organizacji nieformalnych (grup towarzyskich), organizacji formalnych (grup społeczno-towarzyskich), profesjonalistów (księży, nauczycieli, lekarzy) oraz punktów usługowych (Lausch-Chudy 2014).

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży jako instytucje opiekuńczo-wychowawcze w systemie pomocy społecznej

Działanie placówek opartych na wsparciu dziennym dzieci oraz młodzieży reguluje ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wsparciu rodziny i systemach pieczy zastępczej. Według tego dokumentu jednym z głównych elementów instytucjonalnej pieczy zastępczej są te placówki. W obrębie systemu pomocy społecznej, opiekę zastępczą można realizować za pomocą placówek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym. W ich skład wchodzi:

1. placówki interwencyjne, pełniące doraźną opiekę na dzieckiem w sytuacji kryzysowej. Dziecko nie może przebywać tutaj dłużej niż trzy miesiące, ale w sytuacji szczególnej pobyt może zostać wydłużony do końca postępowania sądowego;
2. placówki socjalizacyjne pełnią całodobową opiekę, służącą zaspokojeniu podstawowych potrzeb dzieci. Kierują swoje działania na połączenie dziecka

z rodziną, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinie zastępczej. W tych placówkach znajdują się dzieci powyżej 7. roku życia, umieszczone na podstawie orzeczenia sądowego;

3. placówki rodzinne, sprawują opiekę nad dziećmi w różnym wieku. Pozwalają na nierozdzielanie rodzeństwa, ich wspólne wychowywanie, dorastanie. Dodatkowo działają one na zasadzie współpracy z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystentem rodziny. Dzięki tym placówkom możliwe jest zminimalizowanie traumy spowodowanej rozdzieleniem, która wywiera negatywny wpływ w dorosłym życiu jednostki (Ustawa o wspieraniu rodziny);
4. placówki specjalistyczno-terapeutyczne, sprawujące opiekę nad dziećmi o specjalnych potrzebach lub posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności. Wykorzystywane są tutaj specjalistyczne metody wychowawcze i terapeutyczne. Wsparcie, które oferują te jednostki pozwalają na objęcie dzieci opieką niedostępną w szkołach państwowych (Ustawa o wspieraniu rodziny).

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie prowadzą działania mające na celu rozwiązanie problemów społecznych. Prowadzone programy nakierowane są głównie na grono osób niepełnosprawnych, pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych oraz rodzin, których dzieci są pod pieczęą zastępczą. W zakres zadań wchodzi: działania integracyjne jednostek i ich rodzin, nadzorowanie prawidłowego funkcjonowania, finansowanie utrzymania dzieci znajdujących się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu oraz pomoc finansowa, konsultacyjna w przypadku opuszczenia placówki opiekuńczo-wychowawczej na skutek procesu usamodzielnienia. W sąsiedztwie tych centrów działają mieszkania chronione, pozwalające uzyskać wsparcie w zakresie codziennego funkcjonowania, nie obejmowane przez zakres działań instytucji całodobowych, w przypadku ciężkiej sytuacji materialnej, niepełnosprawności, wieku lub choroby (Matajek 2011).

Placówki wsparcia dziennego tworzone są przez gminę oraz powiaty, w sytuacji placówek ponadgminnych (Ustawa o wspieraniu rodziny). Zatrudniona kadra powinna kwalifikować się przygotowaniem, umiejętnościami oraz wykształceniem określonym przez ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które mają swoje potwierdzenie w postaci dokumentów (Ustawa o wspieraniu rodziny). W skład placówki wchodzi: wychowawca, pedagog, psycholog, terapeuta oraz opiekun dziecięcy. Ponadto, w każdej placówce mogą pomagać wolontariusze, świadczący nieodpłatne usługi.

Jak twierdzi Trawkowska obserwujemy brak wykwalifikowanych specjalistów, którzy są w stanie podjąć się pracy socjalnej z rodzinami. Trudności kadrowe, przeciążenie pracą środowiskową oraz biurową hamuje rozwój pracy społecznej z rodzinami należącymi do systemu pomocy społecznej (Trawkowska 2008).

W obrębie systemu pomocy społecznej funkcjonują placówki oferujące wsparcie dzienne, pomagające rodzinie sprawować podstawowe funkcje społeczne. Działają one w formach: opiekuńczych, specjalistycznych, pracy podwórkowej prowadzonej przez wychowawcę, a także mieszanej. Dzięki temu dzieci zagrożone demoralizacją lub narażone na wpływ przestępczości lub uzależnień mogą otrzymywać pomoc. Istotnym jest fakt, że placówki te są w stałej współpracy ze szkołami, ośrodkami pomocy społecznej, czy instytucjami rozwiązującymi trudności wychowawcze. Pobyt dziecka jest niepłatny oraz dobrowolny, z wyłączeniem sytuacji skierowania orzeczeniem sądowym. Jeden wychowawca może sprawować opiekę nad maksymalnie piętnaściorgiem wychowanków.

Działanie każdej placówki reguluje regulamin, plan pracy i dokumentacja dziecka. Warto zaznaczyć, że nie istnieje ogólny standard w stosunku do postępowania oraz rodzaju dokumentów posiadanych przez placówkę. Pozwala to na elastyczne podejście i dostosowanie placówki w sposób adekwatny do problemu. Dokumenty obowiązujące w danej placówce zatwierdza kierownik, a kontrolę sprawuje wójt albo zarząd powiatu (Ustawa o wspieraniu rodziny).

Podstawowy zakres działań placówki wsparcia dziennego obejmuje: pomoc rodzinie, poprawę pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych, zaspokojenie potrzeb socjalno-bytowych, działania o charakterze profilaktyczno-ochronnym, interwencyjnym (Ustawa o pomocy społecznej). Działania te realizowane mogą być poprzez organizację zajęć sportowych, rekreacyjnych, rozwijanie zainteresowań i pasji podopiecznych, zajęcia kulturalne i edukacyjne, a przede wszystkim współpracę z rodziną i innymi instytucjami (Witkowska-Paleń 2012).

Zgodnie z literaturą przedmiotu placówki wsparcia dziennego działają w trzech obszarach, co jest niezbędne wszystkie muszą się nawzajem uzupełniać, a prowadzone przez nie działania wpływać na dobrostan jednostki. Tymi obszarami są: wsparcie biologiczne (bezpieczeństwo podczas spędzania czasu wolnego, zapewnienie pożywienia), organizacja czasu wolnego podopiecznych (alternatywne sposoby w stosunku do tych wyniesionych z dysfunkcyjnej rodziny, pomoc w rozwoju zainteresowań i nauce), wsparcie terapeutyczne

(pomoc w rozwiązywaniu trudności emocjonalnych, przezwyciężanie sytuacji stresowych, trudnych) (Sopot-Zembok 2007). W oparciu o powyższe obszary placówki wsparcia dziennego spełniają funkcję: opiekuńczą, wychowawczą, profilaktyczną, społeczną oraz terapeutyczną (Maciołek 2009).

Świetlica środowiskowa jako placówka wsparcia dziennego

Jedną z form w jakiej mogą funkcjonować placówki wsparcia dziennego są świetlice środowiskowe oraz kółka zainteresowań. Świetlica środowiskowa wspiera rodzinę w przygotowywaniu dzieci oraz młodzieży do samodzielnego życia. Zajmuje się kształtowaniem prawidłowych postaw społecznych za pomocą wykorzystania w czasie wolnym opieki i zorganizowanych zajęć edukacyjno-profilaktycznych, a także pomocy socjalnej. W trakcie zaspokajania potrzeb młodej jednostki koniecznym jest kierowanie się: dobrem, poszanowaniem praw, wyrównywaniem deficytów rozwojowych, rozwojem realizowanym za pomocą procesu kształcenia, realizowania zainteresowań oraz zindywidualizowanym podejściem do oddziaływań wychowawczych (Witkowska-Paleń 2012).

Do zadań świetlicy środowiskowej należy zapewnienie następujących form wsparcia (Matejek 2014):

1. zapewnienie pomocy socjalnej za sprawą dożywiania – zdarza się, że zapewnienie posiłku jest podstawową potrzebą dziecka i należy ją zaspokoić w pierwszej kolejności (niemożliwym jest angażowanie głodnego dziecka w naukę, zabawę lub zajęcia),
2. organizacja imprez okolicznościowych – służące zacieśnianiu więzi rówieśniczych (andrzejki, mikołajki, walentynki i inne),
3. organizacja wypoczynku sezonowego, letniego oraz zimowego – uzupełnia działania podejmowane w ramach przebywania w świetlicy. Pozwala na zapewnienie dzieciom możliwości na skorzystanie z miejsc sportowych lub kulturalnych, a także wyjazdów na ferie i wakacje, które często są mocno ograniczone ze względu na brak środków materialnych w rodzinie. Często to jedyna sposobność dla dziecka na opuszczenie miejsca swojego zamieszkania oraz okazja na zwiedzenie muzeum lub teatru (Matejek 2014).

Szerokim wachlarzem możliwości mogą poszczycić się kółka zainteresowań, których celem jest wykreowanie podopiecznym miejsca cechującego się bezpieczeństwem, a dodatkowo będzie przejawiało warunki do rozwoju różnorodnych zainteresowań. Najczęściej świadczą one zajęcia z zakresu, teatru, muzyki, dziennikarstwa, plastyki, informatyki. Jako jedno z ich głównych zadań można wyróżnić zagwarantowanie opieki, asysta w rozwoju pasji oraz motywacji do samorozwoju. Formami i metodami działania w prowadzeniu inicjatyw jakimi są kółka zainteresowań są zindywidualizowane podejście do każdej jednostki uczestniczącej w zajęciach, pomoc w dotarciu oraz wykorzystaniu indywidualnego potencjału, umiejętności, zdolności i możliwości dziecka, którymi dysponuje ono w danym obszarze (Dallemera, P. Nowaczewski, R. Szmyd 2012).

W tym miejscu warto wspomnieć o placówce jaką jest świetlica socjoterapeutyczna, która świadczy usługi w zakresie wsparcia specjalistycznego. Główną zasadą działania takiej świetlicy jest stworzenie grupy w określonym wieku. Najczęściej spotykanymi grupami są dzieci uczęszczające do przedszkola, kolejno dzieci w przedziale wiekowym 6-7 do 10–11 lat, następnie 10-11 do 14-15 lat oraz młodzież powyżej 15 lat. W przypadku połączenia różnorodnych grup wiekowych mogłoby to wpłynąć w sposób odwrotny do zamierzonego, wynika to z zachwiania zapewnienia bezpieczeństwa, a także utrudnienia integracji grupowej niezbędnej do przeprowadzenia działań socjoterapeutycznych. Zajęcia odbywające się w świetlicach socjoterapeutycznych możemy podzielić na następujące grupy:

1. zajęcia ukierunkowane na wspieranie indywidualnego rozwoju (plastyczne, muzyczne, sportowe);
2. zajęcia socjoterapeutyczne, które opierają się na zajęciach grupowych o charakterze terapeutycznym i wspierającym rozwój w obszarze interpersonalnym;
3. zajęcia skoncentrowane na nadrabianiu zaległości szkolnych, obejmują aktywności takie jak: odrabianie lekcji, dodatkowe zajęcia wyrównujące, korepetycyjne. Dodatkowym atutem jest pozyskanie wolontariuszy w celu prowadzenia tych zajęć metodą „jeden na jeden”, skutkuje to zwiększoną korzystnością w przypadku dzieci borykających się z deficytami edukacyjnymi lub trudnościami z utrzymaniem koncentracji i uwagi;
4. zajęcia edukacyjne skierowane na rozszerzanie wiedzy o świecie poprzez zabawę, w sposób lekki i przyjemny dla młodego odbiorcy;

5. zajęcia skoncentrowane na nauce samoobsługi – zawierają aktywności takie jak: wspólne dbanie o czystość placówki na podstawie wspólnie wypracowanego grafiku, szykowanie posiłków dla grupy, zajęcia z zakresu higieny osobistej, zdrowia, procesu dojrzewania;
6. zajęcia zlokalizowane poza placówką, do których można zaliczać wyjscia do muzeów, kin, obiektów sportowych i innych;
7. świętowanie ważnych okazji – urodzin, imienin, świąt – towarzyszenie w obchodzeniu dla podopiecznych ważnych chwil w trakcie roku.

Dodatkowo programy, które realizowane są w świetlicach socjoterapeutycznych zakładają wyjazdy na weekendy, ferie oraz obozy wakacyjne, w trakcie których również realizowany jest program oddziaływań socjoterapeutycznych (DalleMura, P. Nowaczewski, R. Szmyd 2012).

Wszelkie działania, które prowadzone są w ramach placówek wsparcia dziennego skupiają się wokół grupy dzieci oraz młodzieży. Niezbędnym jednak wydaje się konieczność włączenia w proces wsparcia również rodzica lub opiekuna. Dzięki temu wzmocnione zostaną wszelkie podejmowane działania, co pozwoli na podniesienie ich skuteczności oraz trafności. Dzieję się tak, ponieważ efektywna praca z dzieckiem jest możliwa jedynie w sytuacji współpracy rodziny, która odpowiedzialna jest za wychowanie młodego człowieka. Szczególnie istotnym jest praca z rodziną, w przypadku młodszych dzieci, natomiast w odniesieniu do młodzieży nie jest to kwestia tak istotna, ale zaleca się utrzymywać stały kontakt z rodziną nastolatka., zwłaszcza w przypadku istotnych kwestii (Uchwała Zarządu województwa Małopolskiego).

W współpracy z rodzicami, wyróżniamy cztery obszary:

1. poznanie rodziców lub opiekunów – w tej sytuacji, dobrze sprawdzą się sprawy formalne i organizacyjne na przykład: uzupełnienie formularza uczestnictwa, otrzymanie zgody na wzięcie udziału w wycieczce, skompletowanie danych kontaktowych. Nawiązanie dobrych relacji z rodziną pozwoli na otrzymanie wglądu w sytuację rodzinną. Jest to podstawa dalszej pracy z dzieckiem;
2. uzyskanie informacji ważnych z punktu diagnozy sytuacyjnej zarówno dziecka jak i rodziny, co jest kluczowe do stworzenia i realizacji indywidualnego planu wsparcia;
3. doskonalenie i podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców lub opiekunów, a także wspieranie w sprawach kluczowych, dzięki temu możliwe jest zwiększenie

siły prowadzonych oddziaływań, a także utrwalenie zmian, które zaszły w dziecku. Rozwój kompetencji może następować za pomocą warsztatów, spotkań konsultacyjnych ze specjalistami, uczestniczenia w grupach wsparcia lub rozmów z pracownikami;

4. włączenie rodziny w życie placówki oraz praca na jej rzecz, działania te poprawiają relacje pomiędzy dziećmi a rodzicami dzięki braniu udziału we wspólnych aktywnościach, pozwalają na obserwacje interakcji zachodzących między członkami rodziny w bezpośrednich kontaktach oraz wzmacniają umiejętności wychowawcze rodziców lub opiekunów dzięki obserwacji pracy wychowawców.

Świetlica Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Przystań” w Przemyślu jako przykład placówki wsparcia dziennego

Świetlica Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Przystań w Przemyślu jest niepubliczną placówką świadczącą usługi z zakresu wsparcia dziennego o typie opiekuńczo-wychowawczym. Jej początek sięga dnia 01 lipca 2011 roku, kiedy została ona powołana przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Placówka za pomocą oferowanych zajęć wspiera rozwój dzieci oraz młodzieży i realizuje następujące cele: rozwój zainteresowań, zdolności, doskonalenie umiejętności, a także pogłębianie wiedzy, wykształcanie zdolności spędzania wolnego czasu, kształtowania poczucia tożsamości, poszanowania dziedzictwa kulturowego zarówno regionu jak i kraju, a także innych kultur. Dodatkowo świetlica organizuje wystawy, festiwale i kampanie społeczne, które nakierowane są na grupę dzieci i młodzieży, które zostały dotknięte przemocą domową oraz uczestników wypadków komunikacyjnych. W stosunku do posiadanych zasobów oraz kompetencji realizowane są działania opiekuńczo-wychowawcze, edukacyjne, organizujące czas wolny, zabawę czy zajęcia sportowe lub inne aktywności nakierowane na rozwój pasji wychowanków. Ponadto, dostępne są również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne lub korekcyjne w przypadku jednostek zagrożonych oddziaływaniem patologii społecznej. Do dyspozycji podopieczni posiadają indywidualny plan korekcyjny, program psychokorekcyjny albo psychoprofilaktyczna. Pomoc w placówce mogą uzyskać dzieci i młodzież w wieku 7-18 lat. Do podopiecznych należą w większości dzieci zamieszkujące pobliskie osiedla, jednak placówka przyjmuje wszystkie jednostki wyrażające ową chęć. Świetlica prowadzi działania całoroczne, oferując w trakcie ferii lub wakacji formy takie jak: kolonie, półkolonie oraz różnorodne zajęcia opiekuńczo-

wychowawcze. Placówka otwarta jest w dni robocze w godzinach 11:30-19:30 i zatrudnia dwóch wychowawców, którzy są pedagogami oraz kierownika. Działania świetlicy wspomagają również wolontariusze prowadzący różne zajęcia. W placówce zgłoszonych jest 128 dzieci, natomiast w zajęciach bierze udział około 30-40 podopiecznych (Statut Świetlicy).

Placówka jest ważnym i niezbędnym środkiem pozwalającym wspierać rodziny borykające się z trudnościami w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dzięki niej dzieci mają zapewnione wielowymiarowe wsparcie zarówno w podstawowym zakresie takim jak opieka, wyżywienie, pomoc w edukacji, po specjalistyczne zajęcia służące rozwojowi (Raport Starachowice 2017).

Ogromną korzyścią placówki jest możliwość niesienia pomocy dzieciom pochodzącym z rodzin dysfunkcyjnych bez przymusu ich izolacji od domu, jak dzieje się to w wypadku zakładów opiekuńczych. Dzięki działalności w środowisku lokalnym młodzież zyskuje możliwość kreatywnego spędzenia czasu wolnego w środowisku rodzinnym (Brenk 2017).

Według pracowników placówki, celem placówek o profilu wsparcia dziennego jest odgrywanie znaczącej roli w procesie wychowania i rozwoju młodych jednostek, a także wspomagania rodziców w trakcie procesu wychowawczego. Poprzez szeroką ofertę zajęciową placówka może wspierać rozwój zainteresowań, uzdolnień, wiedzy oraz umiejętności aktywnego spędzania czasu wolnego. Ważnym aspektem jest również wspomaganie prawidłowego rozwoju psychofizycznego podopiecznych oraz tworzenie dojrzałych i prawidłowych relacji, a także kształtowanie postaw prospołecznych i przygotowanie do samodzielnego dorosłego życia.

Poprzez całoroczne funkcjonowanie, dzieci nie są pozostawione bez opieki, co jedynie wzmacnia prowadzone przez placówkę działania. Spośród szerokiej oferty zajęciowej, dzieci najchętniej wybierają zajęcia plastyczne, następnie muzyczne, a także wyjścia do kin lub na place zabaw. Mniejszą popularnością cieszą się zajęcia profilaktyczne, z racji na ich obowiązkowy charakter w szkole.

Najczęstszymi powodami skierowania dzieci do Świetlicy „Przystań” jest potrzeba pomocy w zapewnieniu opieki pociechom w czasie popytu rodziców w pracy. Dużą rolę odgrywa również fakt posiadania przez dzieci przyjaciół uczęszczających do placówki oraz posiadanie relacji z opiekunami w niej pracującymi. Najmniejszą grupę stanowią dzieci

skierowane przez pedagogów lub psychologów szkolnych lub pracujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Pracownicy przemyskiej świetlicy jako sytuacje trudne, które dotyczą podopiecznych wymieniają: ubóstwo, rozbitą rodzinę, przemoc fizyczną oraz psychiczną, problemy w nauce, agresję, a także odrzucenie przez rodziców lub opiekunów. Dzięki placówce mają miejsce, w którym mogą czuć się bezpieczni i zaopiekowani oraz zyskują szanse na stawienie czoła trudnościom edukacyjnym, psychicznym i życiowym.

Wnioski

Placówki wsparcia dziennego są niezwykle ważnym elementem systemu pomocy rodzinom, które zmagają się trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. Dla podopiecznych miejsca te są bezpiecznym środowiskiem, które pozwalają na rozwijanie pasji i zainteresowań, nawiązywanie nowych relacji, nauki czegoś nowego i ciekawego, a także pomocy w stawieniu czoła z trudnościami edukacyjnymi, emocjonalnymi oraz psychologicznymi. Poprzez całoroczną działalność podopieczni mogą korzystać z opieki nawet w dni wolne takie jak ferie czy wakacje. Pozwala to na prowadzenie dogłębnych działań o różnorodnych charakterze, co jedynie wzmacnia implementowane przez zajęcia wiedzę, umiejętności oraz wartości.

Literatura:

- Brenk M., *Placówki wsparcia dziennego*, w: A. Knocińska, P. Frąckowiak (red.), *POMOC-WSPARCIE-RATOWNICTWO O optymalizacji rozwoju i edukacji człowieka na różnych etapach życia*, Poznań-Gniezno 2017.
- Dallemura E., Nowaczewski P., Szmyd R., Suwak. *Innowacyjna metoda kontraktowania usług społecznych na rzecz dzieci*, Nisko – Rzeszów 2012.
- Kacperczyk, A., *Wsparcie społeczne w instytucjach opieki paliatywnej*, Łódź 2006.
- Kaiser, J., *Rola placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży na przykładzie Świetlicy Przyjaciół Dzieci „Przystań” w Przemyślu*, Rzeszów, 2020.
- Lausch-Chudy M., *O oczekiwaniach młodzieży względem wsparcia społecznego – jakiego wsparcia udzielać?*, w: M. Piorunek (red.), *Pomoc – wsparcie społeczne – poradnictwo. Od teorii do praktyki*, Toruń 2014.
- Maciołek B., *Przewodnik metodyczny do programu wychowawczego świetlic „Liście wielkiego drzewa życia”*, Rzeszów 2007.
- Matejek J., *Działania na rzecz wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych*, w: A. Garbarz, B. Szluz, M. Urbańska, W. Walc (red.), *Rodzina w środowisku lokalnym*, Rzeszów 2011.
- Mirczak A., *Determinanty wsparcia społecznego wśród starszych mieszkańców wsi*, „LABOR et EDUCATIO” 2014, nr 2.

- Raport podsumowujący badania w działaniu – wsparcia eksperckiego dla placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach, Starachowice 2017.
- Sęk H., Cieślak R., *Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne*, w: H. Sęk, R. Cieślak (red.), *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*, Warszawa 2011.
- Sopot-Zembok B., *Świetlice środowiskowe – szansa czy konieczność*, w: W. Korzeniowska, S. Michałowski, A. Murzyn (red.), *Przemiany edukacyjne w Polsce i na świecie, a modele wychowania*, Kraków 2007.
- Statut Świetlicy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Przystań” w Przemysłu, Przemysł 2011.
- Trawkowska D., *Praca socjalna z rodziną w pomocy społecznej – skuteczny czy pozorny instrument przeciwdziałania wykluczeniu rodzin korzystających z pomocy społecznej?*, w: K. Wódz, S. Pawlas-Czyż (red.), *Praca socjalna wobec nowych obszarów wykluczenia społecznego*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2008.
- Uchwała nr 253/2017 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 23 lutego 2017r. w sprawie prowadzenia placówek wsparcia dziennego na terenie Małopolski.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).
- Wilk S., *Sposoby radzenia sobie z sytuacją klęski żywiołowej: studium dostosowania się osób do powodzi w 2010 roku*, „Problemy Polityki Społecznej: studia i dyskusje” 2018, nr 2.
<http://www.problempolitykispolecznej.pl/Sposoby-radzenia-sobie-z-sytuacja-kleski-zywiolowej-nStudium-dostosowania-sie-osob,122643,0,2.html>
- Witkowska-Paleń A., *Placówki wsparcia dziennego w systemie pomocy rodzinie dysfunkcyjnej*, „Pedagogia Ojcostwa” 2012, nr 2.
- Włodarczyk E., *Zakończenie: O wsparciu społecznym i jego znaczeniu*, w: J. Spętana, D. Krzysztofiak, E. Włodarczyk (red.), *Od wykluczenia do wsparcia. W przestrzeni współczesnych problemów społecznych*, Oficyna wydawnicza IMPULS, Kraków 2017.